

גליון

שיחות רבינו ראש הישיבה שליט"א

פרשת ויגש תשפ"א

סעודה שלישית - שלום זכר - קידו"ר

פרשת ויחי תש"פ

סעודה שלישית

- טיוטה -

טבת תשפ"א

"גחלי אש"

לשמיעת שיעורים ושיחות

0772-277-277

בארה"ב: 7162294771

נדבת ידידנו

הרב **אריאל אדלשטיין** שליט"א

לונג איילנד

לרגל הולדת בנותיו התאומות שתחי'

יהי רצון שיזכה לגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט

בבריאות השלימה מתוך נחת והרחבה

ולראות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח

לתרומות ולהנצחות ניתן לפנות למכון

© כל הזכויות שמורות

מכון "עברא דדשא"

להוצאת ד"ת של רבינו ראש הישיבה שליט"א

טל: 077-4703647 | פקס: 03-739-5330

מייל: droshosry@droshosry.com

ניתן לפנות לקבלת הגליונות מידי שבוע

פרשת ויגש תשפ"א

סעודה שלישית:

פרשיות אלו - ויגש ויחי, הם שיחתן של עבדי אבות - העבדות של האבות הק', שאינם סיפורי מאורעות בלבד, אלא לימוד לכל הדורות איך ניתן להתמודד ולעמוד בכל מצב בגלות, וגלות הנפש היא יותר קשה מגלות הגוף, כי כשמצרי עומד עם השויט בידו לרדות בבני ישראל, אזי מרגישים שנמצאים בגלות, אבל גלות הנפש, קשה להרגיש בעין החיצונית שנפשנו אכן בגלות, ולפעמים עוד נדמה שמצבנו טוב, ומפרשיות אלו ניתן לנו ללמוד להתעורר להרגיש שאנו בגלות הנפש, וכיצד להתמודד עם קושי הגלות.

יוסף הצדיק אמר לשבטים 'מהרו ועלו אל אבי' (מה, ט), ופירש רש"י 'ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות', ודקדקו המפרשים דבפרשת מקץ כבר כתיב (מב, ב-ג) 'ויאמר וגו' כי יש שבר במצרים רדו שמה וגו', וירדו אחי יוסף', וכן כתיב (מד, יז) 'ואתם עלו לשלום אל אביכם', וכן בראש פרשתן כתיב (מד, לג-לד) 'והנער יעל עם אחיו, כי איך אעלה אל אבי', ולא פירש שם רש"י שלשון ירידה ועליה הוא משום דארץ ישראל גבוהה מכל הארצות (עי' פרדס יוסף ועי' שפתי צדיק פר' מקץ אות יז).

אלא 'ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות' אין המכוון כפשוטו, שרגילים לכנות ולהגדיר גבוה ונמוך, שהרי העולם הוא עגול ככדור, ובכל מקום ישוב יש לומר שהוא הנקודה הגבוהה של כל הכדור, אלא עיקר הכוונה הוא לפנימיות הדבר, שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות הכוונה אן אינערליכע תוכן, שיש בה תוכן פנימי ומרומם, גבוהה מצד החשיבות של קדושת ארץ ישראל, ושכל העולם נברא מארץ ישראל (עי' מהרש"א קדושין סט. ד"ה בהמ"ק ועי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' רלד). וכל עוד שהשבטים עוד לא ירדו למצרים לגלות, אלא באו ליוסף וחזרו לארץ ישראל, הלך ושוב, לא היה נחוץ כ"כ לדעת החשיבות של ארץ ישראל, אבל כשעמדו לפני תחילת גלות מצרים בפועל, ויוסף אמר לשבטים לומר ליעקב 'ואמרתם אליו כה אמר בנך וגו' רדה אלי אל תעמוד', הקדים לומר 'עלוי', שצריך לזכור שאמנם מגיעים למצרים, ופרעה אמר להם 'ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים ואכלו את חלב הארץ' (מה, יח), שהוא מיטב הארץ וטוב ומרווח שם, כעת הוא הזמן שצריך לעוררם שעם כל מה שניתן להם מטוב הארץ, אין להם לשכוח שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, וזכירת מעלת ארץ ישראל נותנת את הכח לא לשקוע בטוב ארץ מצרים, להתמודד ולהחזיק מעמד בגלות הנפש.

כתיב (מז, ו) 'ואם ידעתם ויש בם אנשי חיל וְשִׁמְתֶם שרי מקנה על אשר לי', ובבעל הטורים 'וְשִׁמְתֶם ב' במסורת, 'ושמתם שרי מקנה על אשר לי', ואידך 'וְשִׁמְתֶם בארון' (ואתחנן י, ב), דכתיב בלוחות שניות. וי"ל ד'ושמתם שרי מקנה על אשר לי' הוא בעת שיוסף היה משנה למלך, והשבטים היו קרובים למלכות, ואכלו את חלב הארץ, ולא הרגישו את הגלות כלל, אך כל זה דבר זמני - לדור אחד בלבד, וכעבור דור - כשמתו השבטים, ולא ידע את יוסף, באה רוח סערה וסילקה כל הטוב שהיה להם, ולא נודע כי באו אל קרבנה, ויש לשים לב על ההפרש בין ב' ה'ושמתם', שבטוב הגשמי אין הטוב אלא כשישנו בפועל - לפי שעה, משא"כ במעלות הרוחניות, גם אם נופלים מהם ונמצאים במצב קשה, בבחינת שברי לוחות, זקן ששכח תלמודו, ולפעמים מאבדים המעלות, אבל אם דבקים בארון - בתורה, אזי 'ושמתם בארון', דארט קען מען שטענדיג זיין, דארט האט מען א אחיזה, אין מאבדים באמת שום מעלה.

איתא בקדמונים שפירוש רש"י - בעיקר פירושו על התורה, טמונים בו הרבה סודות ורמזים, אמנם כל הראשונים כתבו דבריהם בסוד, אבל בקדמונים כתבו הפלגות מיוחדות על פירוש רש"י. והנה ברשב"ם (וישב לז, ב) כתב לשון סתום 'וגם רבינו שלמה אבי אמי מאיר עיני גולה שפירש תורה נביאים וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו זצ"ל נתווכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום', ויש להבין על מה היה הויכוח, שהרי רש"י ג"כ מפרש פשוטו של מקרא, ועד היום בימינו אנו לומדים פירוש רש"י עם כל החשק ועם כל העומק, ומה הכוונה שהיה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום, האם את הפירוש של רש"י במקרא צריכים לשנות במהדורה חדשה ומתוקנת לפי כל דור ודור? אלא יתכן שכוונתו לעומק הטמון בדברי רש"י, בכל פסוק שרש"י מביא כדוגמא או כראיה לדבריו, בכל בלע"ז שרש"י מביא, בכל תיבה ותיבה של פירוש רש"י נמצאים סודות גנוזים, והרי בגלות אין יום הדומה לחברו, ולפי התחדשות המאורעות בגלות יש ללמוד פשטים חדשים בכל יום. ולנו נשאר פירוש רש"י שלפנינו, לדלות ממנו סודות ורמזים, להחזיק מעמד בגלות המתחדשת עלינו בכל יום.

בברית בין הבתרים כתיב (לך טו, יב) 'וייה השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו', ואמרו חז"ל (ב"ר מד, כא) שהראו לאברהם אבינו ע"ה כל הצרות והחושך של כל הגלויות, כל הנהרות דם ששפכו בני ישראל במשך כל הדורות למען שמו ית"ש, והראו לו הכל בבת אחת מיט א אינערליכע און העכערע ראייה. ואיך יש הכח

להחזיק מעמד בכל הגלויות, אלא כתיב שם (טו, יז) 'ויהי השמש באה ועלטה היה', ופירש רש"י 'ויהי השמש באה - כמו 'ויהי הם מריקים שקיהם' (מקץ מב, לה), 'ויהי הם קוברים איש' (מ"ב יג, כא), כלומר ויהי דבר זה'. דהיינו שבפסוק כתיב 'ויהי' שהוא לשון זכר ולא אמר 'ותהי', ואח"כ אמר 'באה' בלשון נקבה ולא אמר 'בא', אלא מפרש רש"י שהכוונה הוא 'ויהי דבר זה' שהשמש באה, ואז נופל לשון זכר על הדבר, ולשון נקבה על השמש. וכן בב' הפסוקים האחרים שהביא רש"י, 'ויהי הם מריקים שקיהם' והול"ל ויהיו, אלא גם כאן הפירוש הוא 'ויהי דבר זה' שמצאו מטמון איש בפי אמתחתו. וכן במה דכתיב 'ויהי הם קוברים איש', וכדלהלן.

ודברי רש"י הם פליאה ואומרים דרשני, שהרי רש"י כתב (וישלח לב, ט) ש'שמש' משמש בלשון זכר ובלשון נקבה (ועי' ר"א מזרחי וגור אריה ועוד), וא"כ מה דכתיב 'ויהי השמש באה' ניחא, ודייקא על הדוגמאות האחרות צריך ביותר לפרש דהכוונה ויהי דבר זה, והול"ל לרש"י לפרש כן בפרשת מקץ בפסוק 'ויהי הם מריקים שקיהם'. אלא עומק כוונת רש"י הוא דכמו שבפסוק בברית בין הבתרים, מבין כל אחד ששייך לומר עליו ויהי דבר זה - עס איז געווען א געשיכטע און א געשעעניש, הראו לו הארבע גלויות, וכהכנה לגלויות היה נצרך להראות לאברהם אבינו אבי האומה הישראלית את כל העתיד לקרות לבניו במשך כל הדורות. גם בשאר הפסוקים הוא כן, בפסוק 'ויהי הם מריקים שקיהם', עס איז געווען א גאנצע געשיכטע און א געשעעניש, כי מה שמצאו הכסף בשקיהם הוא לא סתם התגלגלות שקרה כך וכך, אלא עובדא יסודית המלמדת כיצד ניתן להחזיק מעמד בגלות, כדכתיב (מקץ מג, כג) 'אלקיהם ואלקי אבותיהם נתן לכם מטמון באמתחותיהם', והגיד כ"ק אאז"ל (עי' פני מנחם פר' מקץ תשנ"ד ס"ג) דהיינו שבכל איש ישראל טמון מטמון בקרבו, אלא שעליו לחפש אחריו ולבקשו, אצל כל אחד ואחד יש בקרבו כוחות נעלמים, וכאשר מחפש ומחזר אחריהם זוכה למוצאם, וכידוע מה שאמר הרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע שהרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע היה אומר לאברכים הנוסעים לרבים כדי לבקש ולמצוא עבודת ה', שעליהם לדעת המעשה מר' אייזיק ר' יעקל'ס, שחלם שמתחת לגשר טמון אוצר גדול, וכשבא לשם אמר לו השומר שהוא חלם שבבית של אייזיק בעיר קראקא מתחת לתנור טמון אוצר גדול, ואכן כך הווה (ועי' שפ"א לקוטים בפרשת ד"ה ביאור הפסוק), וביאר כ"ק אאז"ל כי העולם הזה דומה לגשר וואס מ'דארף איהם אריבער גיין און ארויף גיין - גשר צר מאוד שצריכים לעבור אותו כראוי ולעלות מעלה מעלה, ומבקשים ומחפשים למצוא את המטמון, אך האוצר מצוי בקרבם, כי לכל אחד ואחד יש

את הכח להתגבר על הנסיונות שלו, ודייקא מתחת לתנור - מיט עפעס א ווארימקייט, ווארעם זעך אהן, וועסט דו טרעפען די מטמון (וע"ע פני מנחם ערב פסח עמ' מה, וואזר דרשות ח"א עמ' קיא). 'אלקיעם ואלקי אבותיכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם', זה הכח להחזיק מעמד בגלות, וכמו שפירש רש"י שאף אם אין זכותכם כדאי, בזכות אביכם, נתן לכם מטמון, כי כל אחד ואחד מבני ישראל איז דער טאטע'נס א קינד, והמטמון נמצא בקרבו. ואכן יש חשכות של הגלות - ויהי השמש באה ועלטה היה, אבל כנגד זה יש את הכח של המטמון בכל אחד ואחד - ויהי הם מריקים שקיהם.

וכן 'ויהי הם קברים איש', שהיה אחרי פטירת אלישע, בזמן שהיתה מחלוקת גדולה ביהודה, ואלמלא זכות אבות היו נכחדים כדכתיב (מ"ב יג, כג) 'ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה', ואיכא דס"ל שתמה זכות אבות (עי' שבת נה), ובעת מלחמה עם ארם שכמעט כבש אותם, מסרו נפשם על מצות קבורה, וכתוב 'וישליכו את האיש בקבר אלישע וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו', ולחד דעה בחז"ל היה אדם גדול - שלום בן תקוה בעלה של חולדה הנביאה (עי' רש"י שם. עי' סנהדרין מז. חולין ז: ופדר"א פל"ג). 'ויהי הם קברים איש', כלומר ויהי דבר זה שקברו איש, שהגם שהיה זמן של ירידת הדורות, שזכותם לא היתה כדאי, וכמעט שתמה זכות אבות, אבל בכל זאת על ידי הדבקות בצדיק - בנגיעה באלישע הנביא, היה תחיית המתים - שעל זה נאמר 'והיה פי שנים ברוחך' כדאיתא במדרש (עי' רד"ק מ"ב ב, ט. ועי' מהרש"א חא"ג סנהדרין שם ד"ה ויהי), ובנו של שלום בן תקוה היה חנמאל בן שלום, שנתן עידוד וחיזוק בגלות בבל, לקנות שדות וכתוב וחתום בספר, למען יעמדו ימים רבים (עי' ירמיה לב, יד), שעוד יחזרו לארץ ישראל ולבית המקדש. ושייך שפיר לומר על מעשה זה ויהי דבר זה, שיש בו חיזוק גדול, שגם בתוך השווערע צייטען - קושי הגלות, יש גאולה וישועה, אלא שצריך לחפש את המטמון שבלב, שממנו יש את הכח להחזיק מעמד בגלות.

וכתיב (משלי ב, ד-ה) 'אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא', ופירש השפת אמת (בסוף הלקוטים ד"ה פתחו לי כחודש של מחט כו') דבר נפלא [ולפי מדרגתו היה נחשב אצלו לדבר פשוט], שאצל כל אחד ישנה השראת השכינה ונקודה של קדושה בעומק לבו, ומי שמייגע עצמו ימצא מקום הגנוז, שיתגלה לו המטמון האצור וגנוז בלב כל אחד מישראל, ומביא ראיה לכך, דכמו שרואים דכאשר מתיגעים בתורה, להבין בגמרא או בראשונים, כל אחד לפי השגתו, כפי עומק השכל שמחפש כך נתחדש לו

הפירוש, אף שהיה הפירוש גם מקודם, שהרי האמוראים או רבותינו הראשונים והאחרונים כתבו את דבריהם עם פירוש והבנה, רק שלא בא לידי גילוי, וכדי שהאדם ישיג בשכלו את זאת ההבנה של חז"ל ורבותינו קמאי ובתראי בשעה שאמרו דבריהם, עליו להשקיע לעמול ולחפש, כמו כן ביראת ה', כפי שמחפש בעומק הלב כך נתגלה לו היראה שנמצאת בקרבו אלא שנתעלמה ממנו עד עתה, כי כן רצונו יתברך להיות נסתר, עד שיפתח האדם על ידי העבודה שבלב.

דבריו אלו הם למעלה מהשגתנו, כי לפי ערכנו אנו יכולים להבין כזאת רק בדברי תורה, שאכן נכתבו על ידי רבותינו ז"ל שהבינו מה שחידשו, וצריכים לעמול כדי להבין הבנת הכותב, כי לא דבר ריק הוא - ואם ריק הוא מכם, אבל כלפי יראת שמים הלא ראשית כל צריך להיות יראת שמים בעומק הלב, כדי שנוכל למצוא אותה ע"י חיפוש וביקוש. אך השפת אמת זי"ע דיבר לבני היכלא דיליה, ער האט גערעדט א אנדערע שפראך [היום יצאו מהדורות חדשות של השפת אמת, שמביאים כל המדרשים והזוה"ק והציונים, אכן הם מקילים על הלומד, אבל מה מועיל כל הציונים כשהדברים אינם לפי השגתנו, רבי! הרי דברך הם באופן שונה ועילאי שאינו לפי מדרגתנו], ופשיטא ליה, שאם ע"י יגיעה בתורה מתגלה ההבנה והפשט, כן הוא בעבודת ה', לכל נפש ישראל יש בעומק הלב מטמון שמתגלה על ידי יגיעה, ארבעט און זוך ביי זעך אין הארץ וועסטו טרעפען, ומה שאין האדם רואה את האוצר והמטמון שבלבו, זהו רק משום שמתעצל מלחפש ולבקש.

ואם האדם יחפש היטב למצוא הנקודה של יראת שמים וקדושה שבלבו הוא ימצא את המטמון, אבל עליו לחפש במקום האבידה, בלבו ובנפשו - שם גנוז המטמון, ולא כאותו אחד שראו שהוא מחפש אבידה שאבדה לו, כששאלוהו אם כאן נאבדה לו האבידה, השיב שנאבדה לו במקום אחר שהוא חשוק, ולכן מחפש כאן במקום האור, ס'איז אפשר לייכטער צו זוכען דארט - אבער ס'איז נישט מעגליך דארט צו טרעפען, ואין לאדם להיות שוטה, אלא לחפש בתוך לבו ונפשו, כי אם 'יגעת' - זוכען און גראבען ביי דיר אין הארץ, אזי 'מצאת' - וועסט דו טרעפען די מטמון ביי דיר.

יעזור השי"ת שנוכל לחפש היטב, במקום הנכון, ולמצוא את המטמון שבתוך כל אחד ואחד מאתנו, יגעת ומצאת תאמין, מיט אמונה אין אייבערשטען, און קענען גוט ביישטיין די גלות.

כתיב (מקץ מא, נא) 'ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, ויש להבין, הלא שם מורה על מהות הדבר, וקוראים על שם דבר טוב, ומאי מעלייתא היא שכחת בית אביו ושברון לב, ועוד נראה כחסרון. אלא הכוונה הוא להיפך, כי מי ששוכח לגמרי מבית אביו, הוא לא יקרא שם בנו על שם בית אביו, כי סבור שאין לו תקוה והוא אבוד לגמרי, אבל מי שבכל מצב שהוא, גם בשפל המדרגה - בארץ מצרים, יודע שיש לו אבא - אביו שבשמים, וזוכר ממנו, אז אף אם מעד ונכשל, והיתה לו ירידה, ואף אם ירד ונתרחק הרבה, בכל זאת באם הוא עדיין זוכר מתגעגע וכוסף לבית אבא, לא אבדה תקוותו, ויכול שתהיה לו תקנה שיחזור למוטב, וזו היא המעלה שעליה קרא יוסף הצדיק את שם בנו מנשה, כי נשני וגו' ואת כל בית אבי, לזכור חסרון השכחה, ובכל מצב שהוא יש לרצות להתגעגע ולהשתוקק לבית אבי.

רבי שמעון בר יוחאי בזה"ק (וישלה קע:) מפליג מאוד בחומר ההרחקה מגיד הנשה, לאסור כל הנאה, ואפילו לא ליהביה לכלבא, ואזיל לשיטתיה בבבלי (פסחים כב.) דס"ל לרבי שמעון שגיד הנשה אסור בהנאה, ואקרי גיד 'הנשה' מלשון 'שכחה', משום דאיהו מנשה לבני נשא מפולחנא דמאריהו. ואיסורו נתחדש לאחר שהשבטים שכחו שיש להם אב זקן, והשאירו אותו לחזור לבדו להביא את הפכים קטנים ששכח. ולהיפך מזה, כאשר קוראים על שם 'כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי' לטובה, שאין שוכחים אלא זוכרים שיש לנו אב זקן - אבינו שבשמים, שאדם זוכר שיש לו אבא, ומשתוקק אליו, ומחפש אותו, עי"ז מתחברים אליו ית"ש [ועי' רש"י שם (וישלה לב, לג) שמביא הפסוק 'כי נשני' לראיה על פירוש גיד 'הנשה'. וכן בזה"ק (ח"ב מא:) מביא הפסוק של כי נשני לגבי הפירוש על גיד הנשה].

איתא בגמרא (שבת סו:): 'בן שיש געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו', ואמרינן 'וסימנך תפילין' - שיד ימינו קושרתו לשמאלו, ולכאורה וכי לא מצאו חז"ל סימן אחר לגעגועי הבן על אביו מלבד מצות תפילין. אלא בן המתגעגע על אביו, היינו כל אחד מבני ישראל שמתגעגע לאביו שבשמים, העצה לזה הוא תפילין - דבקות והתחברות בהקב"ה [מלשון 'נפתולי אלקים נפתלתי' (ויצא ל, ח) (ועי' נועם אלימלך פר' קרח ד"ה וזה שאמר...)], ולא רק תפילין אלא גם שבת שהיא עצמה אות, וכן האות ברית קודש שאינו תלוי בזמן או בחפץ - אלא באדם עצמו, שכל האותות הם דבקות בהבורא ית"ש, ומסוגלים למי שיש לו געגועים לאביו שבשמים.

הרה"ק מרוזין זי"ע לפני פטירתו, הביאו לו תפילין להניח, ואמר: וואס איז דאס תפילין - מהו ענין התפילין? התחברות ודבקות בהקב"ה, טאטע דו ווייסט דאך וויפיהל איך בין

דבוק אין דיר... אין לנו נגיעה בקצה המדרגה של הרוזינער ז"ע, אנו רק יכולים לשמוע ולחזור על העובדא, ולהתבונן בה, אנו בבחינת 'נשני בית אבי', ואין אנו בדבקות כראוי, אבל בתוככי הלב אנו מתגעגעים ורוצים, יש בלב כיסופין, כיסופין.

בפרשה כתיב (מז, יד) 'ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה', ובבעל הטורים 'ביתה פרעה ב' במסורת, 'את הכסף ביתה פרעה', 'ויבא ערוב כבד ביתה פרעה' (וארא ח, כ). ו"ל כי הערוב הוא כל הכוחות והמדות שעמם נולד האדם 'ועיר פרא אדם יולד' (איוב יא, יב), ו'ביתה פרעה' היינו הגלות שאנו נמצאים בה, והפסוק מלמדנו כי יתכן שבתוך הגלות יהיה האדם עם כל התכונות הרעות והמדות המגונות, עם כל הבהמיות, ואם האדם אינו מתנהג כראוי, אומרים לו יתוש קדמך (ב"ר ח, א; ויק"ר יד, א), שאפילו היתוש שהוא בריה קלה - קדמו, וק"ו לכל שאר בהמות וחיות, שיש בו את כל החסרונות של כל הבהמות והחיות. אבל העצה לזה הוא 'ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה', להביא את הכסף - את הכיסופין וההשתוקקות להקב"ה, את המדה של יוסף הצדיק, את האות ברית קודש שיש בגופו של אדם, אות שבת ואות התפילין, האותות שהם געגועים וכיסופין לדבקות בהקב"ה, וגם אם הוא נמצא בבית פרעה, שחטא ונתרחק הרבה, ונתקיים בו נשני את בית אבי, באם דבר אחד נשאר לו חרוט בלבו ובנפשו: שזה 'בית אבי'. טאטע דו ווייסט דאך וויפיהל איך וויל זיין אדוק און דבוק אין דיר, יכול לחזור ולהתקרב אל ה'. אמנם אין לנו עדיין רצון אמת כראוי, כי אילו היה בנו רצון אמת היינו דבקים בו ית"ש, אבל כמו שאמר היהודי הק' ז"ע שאפילו אם אין עדיין רצון אמת, עכ"פ גם מי שיש לו רצון שיהיה לו רצון להיות דבוק בה', ואפילו מי שיש לו רק רצון שיהיה לו רצון שיהיה לו רצון לעבוד את הש"ת, עד עשרים פעם, גם כן נכלל ברצון להיות דבוק בה'. וע"י הרצון והכיסופין יכולים להחזיק מעמד בגלות - בתוך ה'ביתה פרעה', לשוב להתחבר ולהתדבק בו ית"ש.

איתא במדרש (ב"ר צג, ו) שאחרי שיהודה אמר ליוסף 'כי כמוך כפרעה' (מד, יח) - ממך אני מתחיל ובפרעה רבך אני מסיים, רמז יוסף למנשה, ורפש חד רפש וזעת כל פלטין, שרקע ברגלו והזדעזעה כל ארץ מצרים, אמר יהודה 'דין רפש מן בית אבא'. והמכוון הפנימי בזה, שמי שיכול בתוך ארץ מצרים - ערות הארץ, לזעזע אותה ולהחליש את כוחה, 'דין רפש מן בית אבא', זה מכח בית אבא, ודייקא מנשה שנקרא על שם 'כי נשני את בית אבי', שזוכר את הבית אבי, ומתגעגע וכוסף אליו, עם כח זה יכולים לזעזע טומאת ארץ מצרים. כמו כן כל אחד ואחד ע"י ההשתוקקות הכיסופין והרצונות לאבינו שבשמים, יכולים לזעזע כל הטומאה שמסביב, ולגבור על החומריות.

איתא בספה"ק ומרגלא בפומיה דרבוה"ק זי"ע הפסוק (מד, לד) 'כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי', דקאי על שנות הנעורים, השנים המובחרות ביותר, שבהם אפשר להקריב לה' ריח ניחוח, ואם קרבנות במזבח אין לנו את היכולת להקריב בימינו, אבל אם היה בידינו להקריב קרבנות היינו מקריבים, והרי את הרצונות שלנו יכולים וצריכים להקריב להקב"ה, כל חלב וכל דם לה' - רתיחת הדם שיכולים להקריב בשנות הנעורים, כי בשעה שנעלה למעלה אל אבינו שבשמים, ישאלו כל אחד ואחד על שנות וימי נעוריו, מה עשית עם זה?! מה עשית בימי הבחרות?! אכן יש לכל אחד געגועים וכיסופים לה', אבל לא די ברצונות בלבד, כי נצרך לעשות מעשה מכל הגעגועים, להקריב בפועל ריח ניחוח לה'. ואמנם השפת אמת מפרש את דברי המשנה (אבות פ"ד מ"כ) 'הלומד ילד' שלעולם שייך בחינת הלומד ילד - כי כל עוד נשמתו בו מיקרי ילד כלפי יום שלמחרת, וא"כ לכל אחד ואחד שמקריב את רצונותיו לה' יש חשיבות, גם כשהוא בעומק השפל, אבל מי שהוא בשנות הנעורים, ילד כפשוטו, שאז הוא ניר חלק, יש לו חשיבות מיוחדת.

העצה הראשונה וראשית לכל הוא לימוד התורה, דכתיב בפרשתן (מז, ו) 'ואם ידעתם ויש בם אנשי חיל וְשִׁמְתָם שרי מקנה על אשר לי', ובבעל הטורים כתב וְשִׁמְתָם ב' במסורת, 'ושמתם שרי מקנה על אשר לי', ואידך 'וְשִׁמְתָם בארון' (ואתחנן י, ב), דכתיב בלוחות שניות. אנשי חיל הם גבורים, אבל המשנה (אבות פ"ד מ"א) מלמדת אותנו מיהו הגיבור האמיתי - איזהו גבור, לא מי שיכול להכות ולשבור, כי אם הכוונה לכוחות גשמיים הרי פיל ארי ונמר יותר גבורים, ומהי הרבותא באדם גבור מבחינה גשמית, אלא 'איזהו גבור הכובש את יצרו', וזה מה דכתיב 'ואם ידעתם ויש בם אנשי חיל' - שמתגברים על יצרם, אזי 'ושמתם שרי מקנה על אשר לי', אזי יכולים לשלוט על הבהמיות, שיכולים להשליט את מדת יוסף על ה'ערום כבד ביתה פרעה'.

אבל הדרך לבוא לכך הוא אך ורק בתנאי של 'ושמתם בארון', ע"י הלוחות שמונחים בארון - שדבקים בתורה, כי בלי לימוד התורה זה לא מתחיל ולא נגמר, וכמאמרו ית"ש 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין' (קדושין ל:), כל אדם צריך להיות שייך מחובר ודבוק לתורה, במחשבתו ובכל מעשיו, להיות כל כולו שייך לתורה. וכאשר יש שייכות וחיבור לתורה אזי יש את ה'נער' אתו.

ועליו נאמר (ירמיה לא, יט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה'', ולכאורה הסדר הוא להיפך, שאחרי שזוכרים - על ידי הזכירה מדברים, והול"ל כי מדי זכרי בו דבר אדברנו עוד, אלא כמו

שהתרגום שם מפרש 'מדי דברי בו' - 'בזמן דמשוי פתגמי אוריתי על לביה למעבדהו', דהיינו שכאשר לומדים תורה כראוי, על מנת לקיים, עם דבקות בה', אזי הקב"ה אומר עליו 'כי מדי דברי' שדברי תורתי מה שדברתי כביכול, הם 'בו' בתוך האדם בלבו בפנימיותו, שלומד תורה לא בשביל לימוד בעלמא אלא בשביל לקיים, אזי 'זכור אזכרנו עוד', הרבוננו של עולם רוצה בו וזוכר ממנו, ומשתעשע בו (ועי' שפ"א ואתחנן תרמ"ה). אנו חוששים שאנו עלולים לשכוח מבית אבי, אבל על ידי לימוד התורה כראוי, הרי הרבוננו של עולם זוכר ממך, ועי"ז הרי תתעורר גם כן לזכור מה', ומה צריך יותר מזה.

יעזור הש"ת שנתגעגע תמיד אל אבינו שבשמים, שיהיה לנו את הרצון אמת והכיסופין לרבש"ע, ונזכה לעשות אתם מה שצריך.

שלום זכר:

כתיב (מה, כב) 'לכולם נתן לאיש חלפות שמלת, ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלת', ויש לדקדק דכאן אצל השבטים כתיב 'חלפות' - מלא [בלי י"ד אבל עם וי"ו], משא"כ אצל בנימין כתיב 'חלפת' חסר. הג"ר חיים ברלין ז"ל [דוד האמרי אמת זי"ע בזו"ר] אמר בזה ווארט נפלא (עי' ספר נשמת חיים), דהנה רש"י פירש על מה דאצל הלוחות כתיב (כי תשא לא, יח) 'לחת' חסר, משום שהיו שתיהן שוות. נמצינו למדים דהיכא דכתיב בלא וי"ו הן שוות, ולפ"ז יובן היטב, דחלפות הראשון לא היו שוין הבגדים, רק לכל אחד כפי מדתו, ולכן כתיב מלא בוי"ו, אבל חלפת השני שכולם עבור בנימין, היו כל החמש חלפות שווין במדה אחת, ומש"ה כתיב בלא וי"ו.

ומבאר בזה גם מה דגבי שמשון כתיב שלש פעמים חליפות, הראשון חסר בלא וי"ו - 'ויאמר להם שמשון אחודה נא לכם חידה אם הגד תגידו לי וגו' ונתתי לכם שלשים סדינים ושלשים חלפת בגדים' (שופטים יד, יב), ושנים האחרונים מלאים - 'ואם לא תוכלו להגיד לי ונתתם אתם לי שלשים סדינים ושלשים חליפות בגדים' (שם, יג), וכן 'ותצלח עליו רוח ה' וירד אשקלון ויך מהם שלשים איש ויקח את חליצותם ויתן החליפות למגידי החידה' (שם, יט), משום דבתחלה סבר שמשון ליתן להם מהבגדים שלו אשר הכין לחתונה והיו כולן שוין כמדתו אחרי שנתפרו עבורו, ולכן כתיב חלפת חסר, אבל מ"ש 'ואם לא תוכלו להגיד לי ונתתם אתם לי' כתיב חליפות מלא, כי היו שלשים אנשים נפרדים, וכל אחד יתן לו חלפות בגדים משלו, וכן לבסוף כי התקצף עליהם כאשר רמוהו בהגדת החידה, לא נתן

להם מהבגדים שלו, רק ירד לאשקלון והרג מהם שלשים איש ולקח את חליפותם, בע"כ לא היו שוין הבגדים, ולכן כתיב חליפות מלא. עכת"ד.

והשתא דאתינו להכי, יש ליתן תוספת נופך לדבריו מעוד פסוק, דכתיב (מ"ב ה, ה) 'וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ אֲרָם לֵךְ בָּא וְאֶשְׁלַח סֹפֵר אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְיִלַּךְ וְיִקַּח בִּידוֹ עֶשֶׂר כִּכְרֵי כֶסֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב וְעֶשֶׂר חֲלִיפוֹת בִּגְדִים', כתיב חליפות מלא, אך אלישע לא רצה לקחת, וגיחזי רדף אחריו ונשבע בשקר שאלישע שלח אותו לקחתם ממנו, ונעמן נתן לו שתי חליפות, ושם כתיב חלפות חסר (עי"ש פסוק כב ופסוק כג). דבתחלה כשרצה לתת לאלישע ולאנשיו כתוב חליפות מלא, שלא כולם היו במדה אחת, אבל לבסוף כשנתן רק לגיחזי כתיב חסר, ששניהן שווים. ואף שאין כתיב חסר לגמרי - כי גיחזי **הציג את עצמו** בפני נעמן כלוקח **עבורם** וממילא לא נתחסר לגמרי.

ויל"ל עוד עומק במה דכתיב בג' מקומות הנ"ל חלפת חסר, כי בניו של אדם נקראים מחלצות ובגדים, וכמ"ש כ"ק אאז"ל ע"פ מה דאיתא בגמרא (סנהדרין צג.) על הפסוק (זכריה ג, ג) 'וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבוּשׁ בִּגְדִים צֹאִים', וכי דרכו של יהושע כהן גדול ללבוש בגדים צואים אלא מלמד שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה, אך כאשר תיקן את הפגם, כתיב (שם, ד) 'וְהִלְבַּשׁ אֹתָם מַחְלָצוֹת', ועל כן כאשר הבנים והבנות נישאים להגון להם הרי זה בבחינת בגדים ולבושים נאים (ועי' פני מנחם פסח עמ' נ ומועדי שמחה עמ' לד ועמ' סז) [וכן הגיד כ"ק אאז"ל בחנוכה שנת תשנ"ו, כשהתחיל ללבוש בגדי שבת אף בימות החול, שלובשם משום שבאותה תקופה נישאו ב' מנכדותיו לתלמידי חכמים].

והנה בכל הני דלעיל דכתיב חסר, היה חסרון בבנים. בבנימין היה כל הענין של פילגש בגבעה, ועי"ז נשבעו שלא ליתן אשה לזרעו, ולבסוף כדי שלא יכלה שבטו, עשו עצה לחטוף כמפורש בפסוק, ולכן כתיב חסר. אצל שמשון כתיב (שופטים טז, כא) 'וַיְהִי טוֹחַן בְּבֵית הָאֲסוּרִים' (עי' רש"י שם) [אך בוודאי אין זה כפשוטו, ואין לנו השגה בזה, והרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע כבר מאריך לבאר כל הענין (עי' פוקד עקרים אות ד ואות ה, ישראל קדושים אות ה, ותקנת השבין אות ו)]. וכן אצל גיחזי אמר לו אלישע (מ"ב ה, כז) 'וְצִרְעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בְּךָ וּבִזְרַעְךָ לְעוֹלָם', לכן כתוב חסר. וצריכים להתפלל על בנים טובים, ויעזור ה' שנזכה לגוטע קינדער - מלא עם וי"ו עם כל התוכן והמשמעות הפנימית.

במנחה בערש"ק [עשרה בטבת] - בתפלה של תענית, אמרנו 'טרם נקרא אליך עננו, כדבר שנאמר (ישעיה סה, כד) והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע'. ובפירוש הפסוק יש כמה פירושים, כי לכאורה אם 'טרם יקראו ואני אענה', לשם מה צריכים לדבר כלל, ומה המכוון 'עוד הם מדברים ואני אשמע'. ובתרגום מפרש 'ויהי עד לא יצלון קדמי ואנא אקבל צלותהון עד לא יבעון מן קדמי אעביד בעותהון', כלומר 'עוד הם מדברים' כמו 'טרם' הם מדברים, דהיינו שהקב"ה עונה להם עוד לפני שקוראים אליו ועוד לפני שמדברים אליו. והרד"ק והמצודות מפרשים, פעמים טרם יקראו ופעמים עוד הם מדברים, דהיינו שפעמים יש להם זכות יתירה שאענה להם למלאות שאלות לבבם עד לא יקראו להתפלל בפה, ופעמים רק כשעוד הם מדברים בתפלה אשמע אני לתת משאלותם. והמלבי"ם מפרש 'טרם יקראו ואני אענה' - ולא יצטרכו לזעוק כלל, ולא זאת בלבד, אלא גם 'עוד הם מדברים' - את צרכיהם בינם לבין עצמם, ולא חשבו עדיין להתפלל אל ה', 'ואני אשמע' - ואמלא חפץ לבבם, עד שלא אמתין על הקריאה כלל.

ויל"פ עוד, דאיתא בגמרא (תענית ח:) 'בימי רבי זירא גזור גזרה, וגזור דלא למיתב בתעניתא, אמר להו רבי זירא נקבליה עילוין ולכי בטיל הגזירה ליתביה', ולפי זה יתפרש הקרא 'טרם יקראו ואני אענה', שהקב"ה ענה להם בזמן שלא יכלו לגזור תענית ולקרוא אל ה', וכשנתבטלה הגזירה והתענו, על זה כתיב 'עוד הם מדברים ואני אשמע', אפילו שתפלתם הוא 'עוד' - שכבר אחרי הדבר, בכל זאת אף שכבר נושעו, הקב"ה מחבב את תפלתם ושומע.

אך כל הפירושים הנ"ל ניתנו לפרש בלשון הפסוק, אך נוסח התפלה עדיין צ"ב, שהרי אנו עומדים ומבקשים עננו ה' עננו ביום צום תעניתנו כי בצרה גדולה אנחנו אל תפן אל רשענו וכו', וא"כ מה מסיימים ואומרים 'טרם נקרא אליך עננו', והול"ל עוד אנחנו מדברים עננו.

ויל"ל בהקדם מה שעמדו כל המפרשים והספה"ק בפרשתן לבאר מה חידש יהודה דיבורו ליוסף ממה שאמר מקודם, וא"כ הגשה זו מה ענינה. אלא י"ל כיון שעד עכשיו יהודה דיבר עם יוסף כאשר המליץ בינותם, ולכן דיבוריו לא היו עם כל הלב, אבל כעת אמר יהודה 'דבר נא עבדך דבר באזני אדני', דהיינו שיהודה אמר ליוסף [בחשבו שהוא גוי] אולי אינך מבין לשון הקודש, אבל אדבר עמך מעמקי לבי, ועי"ז יכנסו דברי באזנך. וכמו שמשופר שהחפץ חיים זי"ע הלך פעם לראש הממשלה הפולני לבקשו שיבטל גזירה על החדרים

שילמדו פולנית או לימודי חול, והחפץ חיים דיבר באידיש, והציעו לו להביא מתרגם, ואמר שאין צריך כי כשהלב מדבר אזי מבינים בכל שפה.

ועלינו ללמוד מזה, כשעומדים בתפלה לפני הרבנו של עולם, צריכים להתמלאות בבושה עצומה, שהתפלה שלנו יהיה עם שפת הלב. ובזה יל"פ נוסח התפלה 'טרם נקרא אליך עננו, שהגם שאין אנו מתפללים אליך כראוי - 'טרם נקרא אליך', אמנם מבקשים שבכל זאת 'עננו'. ובמיוחד במוצאי תענית, איזה פנים יש לתפלה שלנו, הרי האדם מצפה וחושב על האכילה בשעת התפלה [כ"ק אאז"ל סיפר שזקיניו הגה"ק רבי יעקב מאיר בידרמן זצ"ל היה מתיר לטעום משהו לפני מעריב במוצאי תענית, באמרו במקום שיתפללו ויחשבו על האוכל, עדיף לאכול ולחשוב על התפלה], כי לפעמים האדם עלול לחשוב שהוא עושה טובה לרבש"ע, אבל כביכול הרבש"ע אומר לו: מיין קינד עס א בילקע'לע זיי רואיג און דאווען וויא א יוד. ולכן על תפלה כזאת שהוא בבחינת 'טרם יקראו' מבקשים שבכל זאת 'עננו'. יעזור השי"ת שנזכה להתפלל אליו ית"ש כראוי ובלבב שלם.

קידושא רבא אחרי ברית מילה:

בדעת זקנים מבעלי התוס' הביא מדרש 'בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו, אמר לו הקב"ה אני מלטתך מעשו ומלבן והחזרתי לך דינה גם יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שמנין התיבות שיש מן 'ויאמר' עד 'בימי מגורי', כך יחסרו משנותיך, שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות, ובמנין זה נחסרו מחייו, שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז. ויש להבין דהתינח שיחסרו ממה שיעקב אבינו ע"ה אמר לפרעה, אבל הרי במנין הל"ג תיבות נכלל גם מה שפרעה שאל 'כמה ימי שנייך', ואמאי נענש יעקב על כך ונחסר לו גם כנגד התבות שבדברי פרעה.

התשובה היא, דאף אם נאמר שפרעה התכוון בשאלתו 'כמה ימי שנייך' על איכות השנים, מ"מ הרי הדבר תלוי מי השואל ומי הנשאל, ובהקדם המסופר על הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע שסיפרו לו על הנאות ותענוגי עולם הזה של פריץ אחד, שרצה בימות הקיץ להחליק על שלג, ושפכו שקים של מלח, שיצטבר הר שנראה כמו שלג, וכך בא הפריץ על סיפוקו, אמר הבארדיטשובער ז"ע וכי לזאת יקרא הנאה ותענוג?! הרי מעולם לא זכה לומר 'נשמת', ואם כך אין לו תענוג אמיתי! ולכן כשפרעה שאל את יעקב אם ימי חייו היו רעים או טובים, הרי כוונתו להשגותיו של פרעה בחיים טובים, מצד הנאות

ותענוגים גשמיים, ועל שאלה כזו היה טענה על יעקב אבינו שלא היה לו להשיב 'מעט ורעים היו', שהרי רעים וטובים אצל יעקב היה מכירת יוסף שיצא מזה פגם לדורות, ולא לזה התכוון פרעה בשאלתו, כי רע וטוב של גוי אינו הרע וטוב של יהודי.

ועלינו בני יעקב ללמוד מזה, מה נקרא רע ומה נקרא טוב אצל יהודי, ואם שואלים אדם האם טוב לך במקום שאתה נמצא, הרי הדבר תלוי בכוונת השואל והנשאל, ואם השואל התכוון לטוב הגשמי, יש אולי לדון מה להשיבו, אבל על הטוב האמיתי הרי הטוב והרע צריך להיות נמדד לפי האדם בעצמו, ולא לפי מחשבת השואלים.

והרי כך הוא הדבר בברית מילה, מצד אחד אמרו חז"ל (כתובות ח.) שבברית מילה אין אומרים שהשמחה במעונו משום 'צערא דינוקא', צער הגשמי, ומאידיך גיסא אמרו חז"ל (שבת קל.) 'כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב (תהלים קיט, קסב) 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב', עדיין עושין אותה בשמחה, כי בשעת המילה - כמו ששמעתי מכ"ק אאז"ל שאביו האמרי אמת זי"ע היה קורא לברית מילה 'אידישען' ולתינוק הנימול 'מ'אידישט איהם' (עי' אוצר דרשות ח"ב עמ' קפח) - צריך לדעת, שאמנם יש צערא דגופא, אבל אין זה מפריע ומונע מהשמחה של מצוה, כי אצל איש ישראל אין ההרגשה של טוב ורע - צער ושמחה, מצד הגשמיות, אלא הכל תלוי בטוב ושמחה של רוחניות, תורה ומצוות.

כתיב (מה, יד) 'ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו', ופירש רש"י מחז"ל (מגילה טז: ב"ר צג, יא) שיוסף הצדיק בכה על צוארי בנימין - על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן להחרב, ובנימין בכה על צואריו - על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו להחרב. ועמדו המפרשים שכמו ש'צוארי' הוא לשון רבים המרמז על ב' מקדשות, כמו כן 'צואריו' דכתיב על יוסף הוא לשון רבים.

אך באמת משכן שילה שהיה בחלקו של יוסף, לא היה מוגבל לאותו מקום בלבד, דאיתא בגמרא (זבחים קיח:) שבמשכן שילה בחלקו של יוסף היו הקדשים נאכלין בכל הרואה, ואיתא שם 'עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה', ואיתא מהחידושי הר"מ זי"ע שעל ידי שקידש יוסף הצדיק ושמר את ראות עיניו, קידש כל משך ראות העין אף חוץ לחומה (עי' שפ"א ויחי תרל"ח ד"ה בן ותרמ"ו ד"ה בפסוק ה'). ואכן יש הרבה מקדשות של כל אחד ואחד הרואה - שמקורם ושורשם ממשכן שילה, דכתיב (ישעיה לג, טו) 'וְעַצְמֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בָּרַע', ואיתא בגמרא (ב"ב נז:) דקאי על שמירת עינים בקדושה

ובטהרה, ואמרו חז"ל (ויק"ר כג, יג) שכל מי שרואה דבר עבירה ואינו זן עיניו ממנה, זוכה להקביל פני השכינה, דכתיב 'ועוצם עיניו מראות ברע', וכתיב בתריה (שם, יז) 'מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים', דמי שעוצם ושומר את עיניו בקדושה זוכה לראיה אחרת - תראינה ארץ מרחקים וכלשון המדרש (ב"ר ל, ט) 'צווחין לעווירא סגי נהור', כי מי ששומר את עיניו בקו"ט, אכן סגי נהור - מטיב לראות ראייה רוחנית. ואף שמשכן שילה נחרב, אמנם כתיב (תהלים עח, ס) 'ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם', שכל מי ששומר את עיניו זה גופא משכן שילה (ועי' שמ"ר כ, יט ועי' משך חכמה בהעלתך ט, ו), שיש לו השראת השכינה אצלו - באדם עצמו (עי' אוצר דרשות ח"ב עמ' לו וח"ד עמ' קכט, והערה שם).

שגור הלשון שעבור מטרה חשובה מקיזים דם, ואף כשאין מקיזים דם בפועל, אבל מקריבים כל חלב וכל דם לה', מ'גוסט בלוט פארען אייבערשטען, אמנם בשעת ברית מילה מקיזים דם בפועל, עבור הבורא ית"ש, וזה נותן את הכח לאדם להקריב הרצונות במשך כל ימי חייו.

ויעזור השי"ת שכשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים, תמיד עם המסירות נפש לדבר ה', ועם ההסתכלות הנכונה והמבט של יהודי מהו טוב ורע - צער ושמחה, און שטענדיג דינען דעם אייבערשטען בשמחה.

ס"ג פרשת ויחי תש"פ

הבקשה כן תעזרני להתחיל ולסיים - לא להרפות מהקשיים בעתיד

כלל ישראל שמחו השבוע בסיום הש"ס במסגרת לימוד הדף היומי כפי שנתקנה על ידי גדולי ישראל ז"ע ונתקבלה בכלל ישראל, ואף מי שלא זכה לסיים, מ"מ ביד כאו"א להתחיל את הש"ס ביחד עם כל כלל ישראל.

בנוסח ההדרן מבקשים 'כשם שעזרתני לסיים מסכת וכו', כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם', ולכאורה הבקשה 'להתחיל' מיותר, כי אם יסיים הרי בוודאי שהתחיל, ודי בנוסח בקשה לסיים מסכתות אחרות [וע"ד צחות י"ל כי יש שבאים רק לסיום].

אך באמת יש כאן בקשה מיוחדת, לבל נתרפה מלהתחיל מחשש הקושי העלול לבוא אח"כ, וכמו שאמרו חז"ל (ויק"ר יט, ב) 'טיפש אומר מי יכול ללמוד את התורה נזיקין ל' פרקים כלים ל' פרקים, מי שפיקח מהו אומר, הריני שונה שני הלכות היום שני הלכות למחר עד שאני שונה את כל התורה כולה', ומלבד הפקחות שמחלק את הלימוד הגדול לחלקים קטנים, ועי"ז נעשה הדבר קל יותר, טמון בזה עוד, שהרי להתחיל כל אחד יכול, וכעת בתחילת הש"ס - מסכת ברכות, עדיין אין שום מניעה בעדו מל' פרקים של נזיקין וכלים, אמנם הטיפש מיד מרפה ידיו מלהתחיל בגלל חששות של עתיד רחוק, אבל המבט של פיקח הוא שכעת עושה מה שיכול ומתחיל, ואינו שם על לבו הקשיים העלולים לבוא אח"כ.

כשמתחילים מקבלים טעם ומביא לסעייתא דשמיא להרבה מסכתות

ואחרי שכבר מתחילים, מקבלים הטעם והמתיקות בתורה הק', וזה מסייע שיוכל ללמוד גם כשיגיע לנזיקין וכלים, וגם סייעתא דשמיא בזכות שהתחיל, מסייע לו הבורא ית"ש שיוכל לגבור על הקשיים וללמוד כל יום שני הלכות. וזהו שמבקשים בסיום 'כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים', ולכאורה סיימו מסכת אחת ואמאי מבקשים על 'מסכתות' רבות בלשון רבים, אלא משום שהתחלה וסיום של מסכת אחת מעורר התשוקה לעוד הרבה מסכתות וספרים אחרים, ומביא הכח והסייעתא דשמיא לסיים עוד מסכתות רבות.

יעזור הש"ת שנזכה להתחיל ולסיים את הש"ס עוד פעמים הרבה כולנו יחד בריאים ושלמים. ומלבד שנזכה ללמוד את הש"ס, נגיע לתכלית והעיקר ללמוד מהש"ס, שלימוד התורה יורה לנו את הדרך איך להתנהג, ולזה אין סיום, אלא צריך תמיד 'הדרן עלך' לחזור על קניני הנפש שהתורה הק' מלמדת אותנו, ולהשתפר עוד ועוד.

איזהו בן עולם הבא

כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח שהוא בן עוה"ב

איתא בגמרא (ברכות ד:) 'אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא, מאי טעמא אילימא משום דאיתא באל"ף בי"ת, נימא אשרי תמימי דרך דאיתא בתמניא אפין, אלא משום דאית ביה 'פותח את ידך', נימא הלל הגדול דכתיב ביה 'נותן לחם לכל בשר', אלא משום דאית ביה תרתי'. ובעיון יעקב מביא שמקשין העולם על קושיית המקשן 'נימא אשרי תמימי דרך', הרי אם לזכות לעולם הבא די לומר תהלה לדוד שהוא קצר טפי, ואמאי מקשה לומר קאפיטל קי"ט שהוא בתמניא אפין. והרחיד"א (פתח עינים שם) מפרש שהקושיא הוא על מנהגן של ישראל, דלא אשתמיט חד מרבנן לומר אשרי תמימי דרך, ואי אשרי תמימי דרך עדיף משום דהוי מתמניא אפי, אמאי לא אשכחן שנות דור ודור לשום קדוש וחסיד אשר כל דרכיו המה נפלאו, שיאמר לפעמים [בעת רצון וכדומה] אשרי תמימי דרך ולא תהלה לדוד, וזהו הקושיא ונימא אשרי תמימי דרך.

ו"ל באופן אחר בהקדם השאלה הידועה, הרי משנה מפורשת היא 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', גם אם לא יאמרו לא תהלה לדוד ולא אשרי תמימי דרך (ועי' בן יהודע ופרי צדיק ל"ג בעומר וסיום הש"ס אות ג) [וכה"ג הקשו התוס' (כתובות קג: ד"ה מזומן) על מה שאמרו שם 'מזומן לחיי העולם הבא'. והאריז"ל עמד ע"ז לחלק בין ג' הלשונות - חלק לעוה"ב, מזומן לחיי עוה"ב, מובטח לו שהוא בן עוה"ב (עי' של"ה הק' פר' ואתחנן תורה אור)].

לחיות חיי עוה"ב בעוה"ז

אלא שחלק בעולם הבא, בעולם העליון, אכן יש לכל אחד איזשהו חלק, וכל אחד יקבל את ה'חלק' שלו לעוה"ב בליתתן. אבל אם בהיותו בהאי עלמא היה דבוק בחומריות ובענייני עוה"ז, אזי חלק עולם הבא שיהיה לו בעולם העליון יהיה כפי ההשתוקקות והרצונות שלו בהאי עלמא.

ואכן המבט של אלו השקועים בעולם הזה הוא שעדיף לחפש סגולה קצרה וקלה שעל ידה יזכו לחלק בעולם הבא, והם אלו מקשין 'העולם' - השקועים בעוה"ז - אמאי קס"ד לומר תמניא אפי, אבל באמת כוונת הגמרא הוא להיות 'בן עוה"ב' - שגם כאן בעולם הגשמי להיות רוחניות'דיג, להשתוקק ולרצות להיות שייך ודבוק לעוה"ב. וע"י אמירת תהלה לדוד

בכל יום ניתן ביד האדם להשיל ולקלף מעצמו השייכות והשיקוע בעוה"ז, ולהתרומם לרוחניות ולעוה"ב.

ולכן פריך שפיר דאם ע"י אמירת תהלה לדוד מכין ומזכך עצמו 'נימא אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא אפי', דכל שכן שעל ידי תמניא אפי יכולים עוד יותר ללמוד להתעדר ולהתרומם מן הגשמיות ולהיות בן עוה"ב. ואפילו אם זה באריכות טפי, הרי כל מטרתו להתקרב יותר ויותר, ועל זה נצרך עבודה ויגיעה רבה, בזיכור הגשמיות, שיוכל להתעדר ולהתרומם כבן עוה"ב, ולא להיות במנוחה עד אמצא מקום לה'.

אמירת תהלה לדוד אינו סגולה שצריך ג"פ

ובזה מובן מה שהעיר שם רעק"א בגליון הש"ס שיש שאינם גורסים 'ג' פעמים' [אין דרך רעק"א להאריך בגרסאות אלא להקשות קושיות בעומק הענינים, ובפרט שהרי בלא"ה מנהגנו לומר ג' פעמים בסדר התפלה. ופשטות הדברים, משום שרעק"א העיר וציין הרבה על גליון הש"ס שלו, אלא שבניו השמיטו הרבה והשאירו בעיקר את הקושיות, וניכר הדבר שבמס' ברכות עדיין לא השמיטו כל כך ונותרו הרבה הערות בסגנון זה], ולהנ"ל שאין אמירת תהלה לדוד משום סגולה שעל ידה זוכים לעולם הבא, אלא על ידי אמירתה מגיעים להכרה הנכונה איך לחיות בעולם הזה, להשתוקק לקדושה ולהיות רוחניות'דיג וכן עולם הבא, על כן מדגיש רעק"א שא"צ ג' פעמים כסגולות, אלא העיקר לשים אל לבו ולהעמיק בתוכנה.

במצותיו חפץ מאוד - ולא להיפטר מחיובו

ובתחלת הש"ס כבר מורה לנו התנא דרך זאת, כי רבן גמליאל אמר לבניו 'אם לא עלה עמוד השחר חייבים אתם לקרות', והגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל (בן פורת סי' ח וגליוני הש"ס קידושין ה:) מביא שראה בספר אחד שהקשה דלכאורה ה"ל לקצר ולומר 'אם עלה עמוד השחר פטורים אתם לקרות', עי"ש. וכפשוטו י"ל שהיו בתוך הבית ולא ידעו אם עלה עמוד השחר, ועד שיצאו לחוץ ויראו עלול לעבור הזמן, ובפרט שעמוד השחר הוא קלוש ואינו ניכר מיד כנץ החמה וצריך התבוננות, ולכן אמר בלשון זו שמשמע שימהרו לקרות כל עוד שיתכן שלא עבר הזמן [ועי"ש בד' הגרי"ע שדן מה הדין בספק, עי"ש].

אך ע"ד העבודה י"ל שבמכוון לא אמר רבן גמליאל 'אם עלה עמוד השחר פטורים אתם', שמשמע מזה שכל הקיום תורה ומצוות הוא בגדר 'מה חובתי ואעשנה', ולא כך היא ההסתכלות הנכונה של איש ישראל הרוצה להיות בן עולם הבא כאן בעולם הזה, שעליו

לחפש ולהשתוקק לעוד ועוד מצוות, ולכן אמר להם להיפך אם לא עלה - אזי עדיין יש לפניכם היכולת שיהיה לכם דביקות בקבלת עול מלכות שמים, ועליכם להאחז בה.

יוסף הצדיק הרגיש בחוש שיעקב אבינו לא מת

כתיב (נ, טו) 'ויראו אחי יוסף כי מת אביהם' וגו', ועי' ברש"י שתיבת 'ויראו' צ"ב, אין לנו השגה בשבטי י-ה, ואין אנו יכולים להבחין בהם מי גדול ממי, אבל מה שכתוב בחז"ל ובספרים הק' מותר לנו לחזור ולומר את לשונם, איתא בשפת אמת (תרמ"א) שרק אחי יוסף ראו זאת, אבל יוסף הצדיק היה למעלה וגבוה מהם, וכדכתיב (מט, כו) 'נזיר אחיו-פרישא דאחוהי', והוא ראה כי עודנו חי (ועי' תרל"ה ד"ה במדרש (הא) ותרמ"ב ד"ה האספו). אנו מאמינים באמונה שלמה במה שאמרו חז"ל (תענית ה:) 'עקב אבינו לא מת', אע"פ שאיננו מבינים זאת, ולעין בשר הגשמי קשה קושיית הגמרא 'וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטיא וקברו קברייא'.

אבל יוסף הצדיק לא היה צריך לאמונה, הוא הרגיש זאת בחוש, כי אצלו החיים של יעקב אבינו היו חיים רוחניים ולא חיים גשמיים, ומי שבהיותו בעולם הזה חי עולם הבא' דיג אכן לא מת, כי עיקר חייו כאן הם חיים הנצחיים, וזה ממשיך הלאה בעולם הבא, ויוסף הצדיק התקדש ועמד בנסיונות גם בטומאת ארץ מצרים - ערות הארץ, שהתעלה להיות בן עולם הבא גם בהיותו בהאי עלמא, ובכחו יכולים אנו - זרעא דיוסף, להתנתק מהגשמיות ולהתרומם להיות עולם הבא' דיג.

ובזה מדויק הפסוק (נ, יד) וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העולים אתו לקבור את אביו אחרי קברו את אביו, ולכאורה 'לקבור את אביו' מיותר, ודי לומר 'וכל העולים אתו אחרי קברו את אביו', אלא הכוונה הוא שהעולים אתו עלו בשביל לקבור את יעקב, שהם הרגישו שיעקב אבינו מת, אבל יוסף הצדיק לא עלה לקבור את אביו, רק שבפועל היה אצלו זמן של 'אחרי קברו את אביו' - 'קברו קברייא', אבל הוא הרגיש וידע שיעקב אבינו לא מת.

בהיות יוסף"צ מולך על יצרו נתרומם לעולם התחיה

ולכן ציווה יעקב אבינו ע"ה שיוסף לא ישא את ארונו, מפני שהוא מלך (רש"י נ, יב-יג), ויש להבין דלכאורה גם מלך מחויב בכבוד אביו, וכדאשכחן שנתמעטו משנותיו של יוסף עשר שנים בגלל ששמע 'עבדך אבי' ולא מיחה. ולהנ"ל י"ל שיוסף לא ישא מפני שהוא מלך, דהיינו שהוא מרומם וגבוה משאר האחים, וכדאיתא בשפת אמת (שם) שזה שאמר לו יעקב אבינו (מה, כב) 'נתתי לך שכם אחד על אחיך', ופירש השפ"א דהיינו כדכתיב (ש"א ט, ב)

‘משכמו ומעלה גבוה מכל העם’, שהעמיד אותו יעקב אבינו ע"ה למעלה מבחינת השבטים, וזה היה דייקא על ידי שְׁמֶלֶךְ בעצמו, שעמד בכל הנסיונות, ועי"ז נתעלה להיות מלך ונזיר אחיו, ולכן לא ישא את ארוננו, כי אצלו יעקב אבינו לא מת.

רק החיים הרוחניים חשובים ימיו וחיייו

ובאמת כל שני חייו של יעקב אבינו ע"ה היו חיים של עולם הבא, שהרי פרעה שאל את יעקב ‘כמה ימי שני חייך’ (ויגש מז, ח), והשיבו יעקב אבינו ‘ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה’ (שם מז, ט), ולכאורה אמאי קאמר יעקב ימי שני מ'גורי' שפירושו כפירוש רש"י 'ימי גְּרוּתִי, כל ימי הייתי גר בארץ', ומבאר המלבי"ם ששנות חיים משמע שנים של טובה והצלחה, ולא יצדקו רק על השנים שעובד בהם את ה' שהם חיי האדם, לא על השנים שחי חיי ההרגש לבד שהוא חיי הבהמה, שנים אלה לא נקראו שנות חיים כי הם חי חלק הבהמי שלו, אבל האדם שהוא חלק השכלי והנפשי שלו היה כמת, ונוכל לקרוא בשם שני מגורי, שבם גר בתבל ארצה, לא בשם שנות חיים. ולכן פרעה לפי הבנתו קרא כל השנים שיתהלך האדם על האדמה בשם שנות חיים, אבל אצל יעקב אבינו החיים האמיתיים הם החיים הרוחניים והנצחיים, וכי מה יענה לו יעקב ואיך יסביר לו זאת, ולכן דייק בדבריו, שאם תשאלני על ימי שני מגורי אוכל להשיב לך שהיו שלשים ומאת שנה, אבל אם תשאלני על שני חיי, דע כי מעט ורעים היו ימי שני חיי, ר"ל השנים שהייתי חי חיים הנפשיים שהם חיי האדם, ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם, שהם הרבו יותר הימים שעבדו בהם את ה' וקנו השלמות הנפשית. והתורה הק' מעידה 'ויחי יעקב בארץ מצרים', שחיים הרוחניים של יעקב אבינו ע"ה לא הסתיימו לעולם, כי גם בתוך ארץ מצרים היה 'ויחי יעקב', ולכן יעקב אבינו לא מת וכו"ל. עכת"ד.

כפי הרגשת גר בהאי עלמא אפשר לחיות חיי עוה"ב בעוה"ז

וכל אחד צריך לחיות בהאי עלמא כגר, וכדאיתא בחובות הלבבות (שער חשבה"נ חשבון ל) שהרגשת האדם בכל שנות חייו צריך להיות כגר, עי"ש (ועי' שפ"א בהר תרנ"א ד"ה בפסוק), ועוד איתא בחובות הלבבות (שער אהבת ה' פתיחה ועוד) שאי אפשר שיהיו לאדם ב' אהבות, או אהבה גשמית או אהבה והשתוקקות לרוחניות, ורק כאשר יהיה לב האדם ריק מאהבת העולם ופנוי מתאוותיו תתישב אהבת הבורא בלבד.

ומתוך הרגשת הגירות בעולם הזה, יכולים להגיע לזיתור על תענוגי ואהבות עולם הזה, ומכח יעקב אבינו ע"ה יכולים בכל מצב שהוא לזכור לחיות חיים האמיתיים [וכמ"ש החידושי הרי"מ זי"ע 'ויחי יעקב בארץ מצרים' - שעל ידי בחינת יעקב אבינו יכולים לחיות גם

בכל המצרים שיש לכל איש ישראל (עי' שפ"א תרל"ה), שהרי נחלת יעקב הוא נחלה בלי מצרים, וכשחיים את החיים האמיתיים ממילא אין לזה סוף וגבול, ובכל מיצר ונסיון יכולים לזכור את המטרה והתכלית שלשמה ירדנו להאי עלמא. וכמבואר בגמרא (קידושין לט: חולין קמב.) על הבטחת התורה לאריכות ימים, שהמכוון הוא לעולם שכולו ארוך, כי אלו הם חיים האמיתיים. ובעת ברעוא דרעוין יכול כל אחד לעורר הרצון האמיתי שבתוך לב כל איש ישראל, להתרומם מהגשמיות, לעשות רצונו ית', ולהיות בן עולם הבא.

השי"ת יעזור שנזכה לחיות עולם הבא'דיג בהאי עלמא, ולעשות נחת רוח להבורא ית"ש, וגם אם איננו בדרגה שנרגיש את החיים של עוה"ב, אך לפחות שנזכה להרגיש שהגשמיות והעוה"ז שיש לנו פה הם שקר ולא אלו החיים האמיתיים, ונזכה להתחזק בקביעת עתים לתורה ברבים וביחיד, ולעשות רצון אבינו שבשמים.

האי שופרא דבלי בעפרא

תמיהה בבכייט רבי אליעזר קודם פטירתו

איתא בגמרא (ברכות ה:) 'רבי אלעזר חלש על לגביה רבי יוחנן וכו', חזייה דהוה קא בכי רבי אלעזר, אמר ליה אמאי קא בכית, אי משום תורה דלא אפשת שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים, ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות, ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר, אמר ליה להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא, אמר ליה על דא וודאי קא בכית, ובכו תרווייהו'. ולפי פשוטו פירושו על היופי של האדם דלאחר מיתתו נהפך לרמה ותולעה, ותמוה מאוד שעל תורה ובנים שהם ענייני נצח היה לו נחמה ואמר שא"צ לבכות, ומה יש לבכות על הפסד היופי החיצוני והגשמי [ועוד שהרי ע"ז יש פתרונות, ויחנטו הרופאים את ישראל, ובדורות שאח"כ מצינו שהניחו הגוף בדבש כדי לשמור על המראה], אך בוודאי יש בזה עומק יותר במה שבכו רבי אלעזר ורבי יוחנן, שבוודאי לא בכו על הפסד היופי החיצוני והגשמי [ועיין במהרש"א (חא"ג שם) שהקשה כן, ומה שרצה ליישב, אך הניח בקושיא לשון הגמרא בע"ז כ., עי"ש].

הבכיה על הפסד היופי הרוחני כשנמשכים ליופי הגשמי

ובארנו מכבר בהקדם מ"ש בשם החידושי הר"מ ז"ע על מה שבוכים בימים נוראים כשאומרים 'אדם יסודו מעפר וסופו לעפר', אף דלכאורה אין שום הפסד, שהרי חזר לכמות שהיה, ופשוט הוא שאם יסודו מעפר סופו לחזור לקדמותו שהוא עפר. ואמר שאין הבכיה

על מה שחוזר לעפר, כי כך נגזר 'ואל עפר תשוב', אלא הבכיה היא על מה שהיה אפשר לעשות בינתיים בעודו בחיים ולא עשה, כי אמנם אדם נולד מעפר, אבל בכחו להעלות את העפר למעלה עליונה, ולא שיחזור לעפר כלעומת שבא (ועי' פני מנחם לך עמ' עד). וזה המכוון בדברי חז"ל 'וי להאי שופרא דבלי בעפרא', שיש לבכות על מי שנמשך אחרי היופי הגשמי, תחת להעלותו ליופי הרוחני, והיופי הזה 'בלי בעפרא', שמשאירו בעפרא של הארציות, ואינו מכיר בכח שיש לכל איש ישראל להעלות את העפר (עי' עברא דדשא ח"א עמ' תמו).

הרצון והתשוקה מתוך החומריות יש רק בעוה"ז

ויש להעמיק בזה דאיתא במשנה (אבות פ"ד מ"ז) 'יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא', והשפת אמת (שם) דן מה הפירוש שעה, אי אחד מכ"ד ביום, או על רגע, דהיינו לזמן מה [ויש להתבונן בזה, כמה אנו רחוקים ממדרגות הקדושה, השפת אמת ז"ע ובני היכלא דיליה כבר השיגו דרגה זו של תשובה ומעשים טובים בעוה"ז, ורק דנו על זמן שיעורה, ואנו הלוואי שנגיע כלל לשעה זו אפילו לרגע אחד]. והשפת אמת (אמור תרל"ו המובא שם בשפ"א אבות, ועוד) מפרש ד'שעה' היא מלשון רצון [כדכתיב (בראשית ד, ד-ה) 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה' (עי"ש בתרגום ורד"ק), עי' שפ"א אבות פ"ד מ"ג במכתב ד"ה אל תהי בז], דהיינו שיפה שיהיה לאדם רצון אחד של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה, יותר מכל חיי עולם הבא.

אמנם בעולם הבא יש ג"כ התעלות יותר ויותר בדביקות בה', וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סד). צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעולם הבא שנאמר (תהלים פד, ח) 'לכו מחיל אל חיל', ומבואר בספה"ק כי הקב"ה הוא אין סוף וגם לדביקות בו ית"ש שזוכים הצדיקים בעולם העליון אין גבול וסוף, אבל את ההשתוקקות והרצון אין אלא לנמצאים בתוך העוה"ז החומרי, כי כאן בהאי עלמא יש תשוקה לדברים חומריים, ומתוך החומריות והגשמיות משתוקקים להתקרב מתוך הריחוק, אבל בעולם הבא שאף אחד אינו משתוקק אל מעדני עולם הזה, כבר אין אותו רצון והשתוקקות לטוב שיש בעולם הזה, ועל זה אמרו יפה 'שעה' אחת - התעוררות הרצון לתשובה ומעש"ט שישנו רק כאן בעוה"ז.

וזהו השופרא והיופי המיוחד שיש רק כשנמצאים בעפרא דעולם הזה, זהו היופי האמיתי - ה'שעה יפה' - הרצון והתשוקה שיש לכל אחד בעולם הזה, ובכוחו להפנות את התשוקה והרצון שיהיה רק לרוחניות ולרבונו של עולם, כמה יופי וכן יש כשמוסרים כל הרצונות להבורא ית"ש, אבל אם אין האדם משכיל להעלות הרצונות והתשוקות לטוב, אלא משתמש עם הרצונות עבור עוה"ז, הרי זה בלי בעפרא.

בכי על הפסד פקדון החיים

וכל אחד צריך להתעורר מתוך בכי של תשובה, על האי שופרא דבלי בעפרא, שהרי צריך לבוא לשמים עם כל הימים בשלימות, כדכתיב 'ויקרבו ימי ישראל למות', ופירש בזה"ק (ח"א צט. רכב). שכל ימי האדם קריבו קמי מלכא קדישא, וצריך לראות שיהיו מלאים כראוי. וכמסופר על הרה"ק רבי חייק'ל מאמדור זי"ע שפעם כשאמר בקריאת שמע על המטה 'בידך אפקיד רוחי' התעלף, אח"כ כשהעירו אותו אמר משל למלך שצוה שכל בני המדינה יביאו את רכושם אל גנזי המלך, הרבה אנשים באו עם מתנות יקרות, עני אחד הביא סמרטוט קטן מבגדיו הבלויים, בראותו את הרכוש שהביאו אחרים והון העתק שהביאו עשירי המדינה ושרי המלך, נתקף בחלישות הדעת והתעלף, כן באמרו בידך אפקיד רוחי, התעורר לחשבון הנפש עד כדי שהתעלף.

בכית יוסה"צ עד כמה צריך לשוב

כתיב (נ, טז-יז) 'ויצו אל יוסף לאמר אביך צוה וגו'', שא נא פשע אחיך וחסאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך, ויבן יוסף בדברם אליו, ועמדו המפרשים ובספה"ק בפשר בכית יוסף הצדיק כאן, הרי כבר נתפייסו ובכו כשהתגלה אליהם, וכבר כמה שנים שהם רואים זה את זה, ואם לבכי היה לשבטים לבדם לבכות בדברם אליו. וי"ל שהיה זה בכי של התרגשות ותשובה [וכדאיתא רבות בבית ישראל בפרשתן], משום שנשא ק"ו בעצמו, אם האחים חוששים ממנו וכעסו אינו כעס עולם וכבר התחרטו והתפייסו עמו, וגם אלקים חשבה לטובה, ואעפ"כ כ"כ הם מתחרטים ומבקשים ממנו סליחה שוב, כל שכן וכל שכן כמה חרטה וצער צריכים לאחוז את המכעיס הבורא ית"ש שכעסו כעס עולם.

ימי השובבי"ם - הקב"ה מצפה לכל אחד החפץ לשוב

מתחילים כעת ימי השובבי"ם, הנביא (ירמיה ג, יד) קורא ואומר שובו בנים שובבים נאם ה', ועל פי פשוטו מבואר במפרשים שובבים מלשון מרידה, שהקב"ה קורא לבנים המורדים שהשתובבו וחסאו, שיבואו לחזור למוטב. אך יש להתבונן בדברי התרגום שם המחזקים כל הרוצה לשוב בתשובה, שמפרש להיפך 'תובו בניא דמתחסנין למיתב', כלומר שובו בנים הרוצים והמתחזקים לשוב בתשובה, אך חוששים ויראים האם יעלה בידם לחזור למוטב, מחמת שהרבו לחטוא, והרי כבר בעבר חזרו לחטוא אחרי שניסו לחזור בתשובה, ומי יימר שכעת יעלה בידם לחזור בתשובה שלימה עד שיעיד עליו יודע תעלומות, ואף חטאו בדברים דאיתא בזה"ק שדלתי התשובה נעולים בפניהם, אבל לכאלו וכיוצא בהם הקב"ה

קורא 'שובו בנים שובבים' - תובו בניה דמתחסנין למיתב נאום ה', וכאומר לכל אחד ואחד אני רוצה אתכם, וזוהי הבטחה של נביא שאין שום כח שיכול לבטל אותה, לא תנא ולא אמורא ולא הזוהר הקדוש, אין ביד ב"ד לבטל נבואה מפי ה'. הקב"ה רוצה שיכבסו את הלב בדמעות של תשובה, דמעות של חרטה אמיתית, בכי של תשובה שמזכך את הלב.

שעת רעוא דרעוין - תשובת אמת בקביעות וברציפות

והרי איתא מהחידושי הר"מ ז"ע שיפה 'שעה' אחת בתשובה ומעשים טובים, קאי על זמן של סעודה שלישית. בעת רעוא דרעוין מתגלה הרצון האמיתי, וכדאיתא מהרה"ק מקאצק ז"ע שעל זה אומרים 'חדו השתא בהאי שעתא דביה רעוא דרעוין', כי יפה אותה שעה לתשובה ולהתיישב אז היטב על מעשיו בעולם הזה ועל ענינו ותכליתו, ויכולים לעורר תשוקה אמיתית להתקרב להקב"ה, ולשוב בתשובה שלימה.

בשובב"ם יש שעושים שעות רצופות של לימוד התורה, צריכים לראות לעורר התשוקה והרצון לטוב - יפה 'שעה' אחת, ושיהא רצוף ברצון זו שלא יתערבו בו רצונות אחרות. יעזור השי"ת שנזכה בשעה זו להתעורר לתשובה ומעשים טובים, תשובה היינו לשוב אל השורש כמבואר בשפת אמת, דהיינו לשוב לפנימיות שיש במעשינו בעולם הזה, ומעשים טובים היינו לא לעשות המצוות ומעשים טובים כדי לצאת ידי חובה, אלא שהמעשים יהיו מחוברים להטוב האמיתי.

